

Posudek oponenta disertační práce

Student : Mgr. Pavla Štochlová

Název práce: KOMPARACE CHARAKTERISTIKY DĚTÍ VHODNÝCH DO OSVOJENÍ A DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY

Školitel: Doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Oponent: Doc. MUDr. Jiří Dort, Ph.D.

Vlastní hodnocení

Aktuálnost zvolené problematiky

Předložená disertační práce se věnuje problematice náhradní rodinné péče se zaměřením na charakteristiku dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče v jednotlivých krajích České republiky. Cílem práce je zmonitorovat charakteristiku všech dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče dle kritérií věku, etnické příslušnosti a zdravotního stavu na území České republiky. Závěrem autorka formulovala doporučení, která by mohla vést ke zkvalitnění procesu realizace náhradní rodinné péče. Zvolené téma práce je tak v současné době, která je v oblasti sociální péče o děti ohrožené prostředím charakterizována snahou omezit péči ústavní a rozvíjet právě náhradní rodinnou péči, vysoce aktuální.

Stanovené cíle doktorské disertační práce (splnění cílů)

Autorka stanovila hlavní cíl své práce takto: Zmonitorovat charakteristiku všech dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče dle kritérií věku, etnické příslušnosti a zdravotního stavu na území České republiky a provést komparaci zjištěných poznatků mezi jednotlivými kraji.

Tento velkoryse pojatý cíl pak dále rozdělila na tři dílčí cíle:

Dílčím cílem č. 1 disertační práce byl monitoring charakteristiky dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče v České republice.

Zvolenými charakteristikami byl věk, etnická příslušnost a zdravotní stav těchto dětí.

Proč právě tyto tři oblasti autorka zvolila? Na základě poznatků z tuzemských i zahraničních zdrojů týkajících se dané problematiky a dále na základě získaných dat

z předchozích vlastních výzkumů, týkajících se především požadavků na děti ze strany žadatelů o náhradní rodinnou péči.

Z nejrůznějších odborných studií, článků i internetových diskusí týkajících se problematiky umístování dětí do náhradní rodinné péče vyplývá, že v našem veřejném povědomí stále přetrvává názor, že české ústavy jsou plné „malých, bílých a zdravých dětí“. Tato práce nabízí realistický vhled do současné situace v České republice a odkrývá skutečný stav dětí, které se nacházejí v ústavní péči a jsou určeny k umístění do nových osvojitelských či pěstounských rodin.

Dílčím cílem č. 2 bylo zpracování komparace charakteristiky dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče mezi jednotlivými kraji České republiky.

V prvé řadě se komparace zaměřila na četnost, tj. byly srovnávány počty dětí vhodných do náhradní rodinné péče a následně i dětí umístěných do náhradní rodinné péče. Soubor byl nejprve komparován jako celek, to jest počty všech dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče v jednotlivých krajích České republiky. Dále se komparace zaměřila na tři skupiny: děti umístěné do osvojení, děti umístěné do pěstounské péče a na děti, které se ve výzkumném období do náhradní rodinné péče umístit nepodařilo. U každé této skupiny pak byla provedena komparace mezi jednotlivými kraji České republiky, a to vždy z hlediska věku, etnické příslušnosti a zdravotního stavu těchto dětí. U každé skupiny dětí byla pozornost pro komparaci zaměřena na děti ve věku čtyř let a starším, na děti jiného etnika než majoritního a na děti, jejichž zdravotní stav byl označen jako problematický či se jednalo o děti s postižením. Jednotlivá srovnání byla vždy provedena sestupně, tj. od nejpočetnějšího k nejméně početnému, a to v závislosti na procentuální hodnotě. Dílčím cílem č. 3 bylo zjistit, zda existuje závislost mezi charakteristikou dětí vhodných do náhradní rodinné péče a úspěšností jejich umístování do osvojení a do pěstounské péče.

Výsledky týkající se závislosti výše uvedených proměnných byly zpracovány statistickými výpočty jak za celou Českou republiku, tak za jednotlivé kraje. Stanovený hlavní cíl a všechny dílčí cíle byly splněny beze zbytku.

Autorka dále formulovala následující hypotézy, které hodlala svou výzkumnou činností ověřit:

H1: Věk dětí vhodných do náhradní rodinné péče má vliv na úspěšnost jejich umístění do osvojení a do pěstounské péče.

H2: Etnická příslušnost dětí vhodných do náhradní rodinné péče má vliv na úspěšnost jejich umístění do osvojení a do pěstounské péče.

H3: Zdravotní stav dětí vhodných do náhradní rodinné péče má vliv na úspěšnost jejich umístění do osvojení a do pěstounské péče.

Všechny formulované hypotézy byly na základě statistického zpracování získaných výsledků přijaty.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci – detailně popsat

Pokud chceme pracovat na zkvalitnění u nás tolik kritizovaného systému náhradní rodinné péče, je nutné zaměřit se nejen na změnu legislativy, ale též na drobné kroky, které proces realizace náhradní rodinné péče provázejí. Jedním z těchto kroků je bezpochyby práce na získávání informací a vytváření podkladů, které by mohly tento složitý proces v různé míře usnadnit. Cílem autorky při komparativním zpracovávání výsledků výzkumu bylo vytvořit jakýsi ucelený a co nejvíce přehledný

nástin situace v oblasti umísťování dětí do osvojení a pěstounské péče v České republice se zaměřením na charakteristiku těchto dětí. Tento cíl byl splněn, orgány sociálně-právní ochrany dětí tak získají ucelený přehled charakteristiky dětí vhodných do náhradní rodinné péče v jednotlivých krajích. Nejen pro kraje samotné, ale také pro žadatele o náhradní rodinnou péči jsou tyto komparace velice přínosné. Zjistí tak, ve kterém kraji bylo nejvíce a kde naopak nejméně dětí určených k umístění do náhradní rodinné péče, v jakém kraji jsou nejvíce umísťovány do nových rodin děti starší, jiného etnika či děti se zhoršeným zdravotním stavem atd. Při analýze relevantních diskusí k problematice náhradní rodinné péče se ukázalo, že žadatelé o osvojení či o pěstounskou péči se často podivují zejména nad délkou celého procesu realizace náhradní rodinné péče. Nejasné je jim v mnohých případech to, že dítě, které by splňovalo všechny jejich požadavky, nemusí být v daném kraji ihned k dispozici. Výsledky provedeného výzkumu mohou žadatelům k orientaci v problematice pomoci.

Výzkumné šetření dále potvrdilo, že věk, etnická příslušnost a zdravotní stav dítěte na realizaci náhradní rodinné péče vliv má, a to nemalý. Dle autorky je důležité na tomto faktu stavět a pracovat na tom, aby se tento vliv, z hlediska dětí jednoznačně nežádoucí, postupně oslaboval. Lze toho dle jejího názoru dosáhnout pomocí intenzivní práce se žadateli o náhradní rodinnou péči, a to zejména v počátcích samotného procesu. Je nutná důkladná edukace žadatelů, podávání dostatek relevantních informací k celé problematice i k situaci u nás. V rámci této spolupráce je důležité na budoucí náhradní rodiče apelovat, aby se stali tolerantnějšími k přijetí dítěte vyššího věku, jiného etnického původu či se zdravotními obtížemi. Významným předpokladem je samozřejmě intenzivní práce s rodinami po samotné realizaci osvojení či pěstounské péče, poskytování kvalitního poradenství a služeb, které potřebují.

Získané výsledky práce mimo jiné potlačují mýty panující v naší společnosti o „držení“ dětí v ústavech atd., ze kterých plynou mnohdy neoprávněné diskuse a kritiky ze strany médií, neinformované veřejnosti i některých orgánů.

Připomínky

Při zařazování dětí do podskupin podle zdravotního stavu (tj. stav dobrý – rizikový - problematický – postižené dítě) došlo k určitým nepřesnostem, například v tom smyslu, že některé nálezy již patří do vyšší podskupiny. Avšak oponent oceňuje, že autorka sama na tuto možnost jistě nepřesnosti jako nelékařka předem upozornila. Rozdělení celého souboru dětí z celé ČR na jednotlivé kraje je cenné z hlediska informací pro jednotlivá krajská pracoviště OSPOD, ale současně to přináší možnost určitého zkreslení chybou malých čísel.

Oponent oceňuje také logické členění struktury metodiky celé práce.

Otázka etnické příslušnosti je v současné době téma nejen diskutované v médiích i v široké veřejnosti, ale v oblasti dětí do náhradní rodinné péče nevhodně tabuizované. Autorka údaje o etnické příslušnosti dětí zahrnutých do výzkumu i přes možná úskalí správně zařadila a jejich zpracování dobře zdůvodnila. Etnická příslušnost a původ dětí určených k umístění do nových osvojitelských či pěstounských rodin jsou dle jejího názoru velmi důležité. Aby k umístění dítěte do nové rodiny došlo a aby bylo úspěšné, je mimo jiné pro budoucí osvojitele či pěstouny nadmíru důležité mít o přijímaném dítěti dostatek informací, mezi nimiž znalost jeho původu je jedna z hlavních. Budoucí rodiče mají právo znát původ dítěte, které přijímají do své rodiny, o které se chtějí starat, věnovat mu lásku a péči,

kteou potřebuje. Čím více se jim dostane o přijímaném dítěti informací, tím lépe se mohou připravit na péči o něj. Takové závěry mimo jiné také významně svědčí proti neetickým podnikatelským aktivitám zřizovatele krabic na děti, které jsou v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, a je možné je využít v argumentaci za zákaz jejich zřizování a provozování.

Kvalita práce je podtržena také skutečností, že se podařilo vyšetřit 100% výzkumného souboru, a tím bylo eliminováno riziko zkreslení výsledků výzkumu z důvodu získání dat od neúplného souboru.

ZÁVĚR

Předloženou disertační práci doporučuji k obhajobě a navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Plzni dne 25.7.2012

Doc. MUDr. Jiří Dort, Ph.D.

**Oponentský posudok doktorandskej dizertačnej práce Mgr. Pavly Štochlovej:"
Komparace charakteristiky detí, vhodných do osvojení a do pěstounské péče v
jednotlivých krajích České republiky.**

Autorka predložila profesionálne mimoriadne cennú prácu, venovanú komplexným problémom osvojenia a pestúnskej starostlivosti detí v Českej republike. Prednosť tejto práce vidí oponent, že do výskumu zahrnula všetky kraje Českej republiky, výsledky ktorej môžu podstatne prispieť pre riešenie náhradnej rodinnej starostlivosti. Práca je napísaná na 220 stranách spolu so zoznamom použitej literatúry a prílohami. V teoretických kapitolách na 73. stranách, čo predstavuje tretinu dizertačnej práce prejavila svoj dôraz na výskumnú časť a dôkladnú interpretáciu výsledkom výskumu v diskusii. V 10. teoretických kapitolách s početnými podkapitolami sa autorka venuje rodine všeobecne a sociálnej práci s rodinou, organizácii náhradnej rodinnej starostlivosti a jej formám, analyzuje otázky ktoré deti sú vhodné na tejto starostlivosti venuje sa tiež žiadateľom o sprostredkovanie detí do osvojenia a pestúnskej starostlivosti. Za pozitívum práce hodnotí oponent kapitolu o nedostatkoch súčasného českého systému a víziám do budúcnosti. Vo výskumnej časti popisuje ciele, poukazuje na metodiku, definuje výskumné otázky a hypotézy a predkladá podrobné výsledky v podobe názorných tabuliek a priloženého textu. Za najcennejšiu časť práce považuje oponent podrobnú diskusiu venovanú interpretácii výsledkov a a porovnávaníu s hypotézami.

Výskum dizertačnej práce prebiehal za podpory Grantovej agentúry Juhočeskej univerzity, pritom hlavným a jediným riešiteľom bola autorka dizertačnej práce a realizoval sa v 5. etapách. Výskumnú súbor tvorilo 847 detí, ktoré boli ku dňu zberu dát evidovaných ako vhodné k osvojeniu a pestúnskej starostlivosti sociálne- právnej ochrany všetkých 14 krajov Českej republiky. Autorka v práci konštatuje, že sa jej podarilo zabezpečiť 100 % vzorku 847 respondentov.

Výskum sa uskutočnil kvantitatívnou metódou použitím dotazníka a štatistickým vyhodnotením. výsledkov. Povinnosťou oponenta je oponovať a predkladať otázky :

1. V tabuľke č.1 autorka uvádza že z celkového počtu detí bolo 199 neumiestnených, t.j. 23 % avšak v ďalšej tabuľke všetkých detí podľa veku detí nehovorí už o neumiestnených. Aké bolo zastúpenie neumiestnených detí podľa veku ?
2. V tabuľke č. 3. venovanej etnickej príslušnosti konštatuje 82 detí polorómskych t.j. 19 % a rómskych 168 t.j. 20 %. Ako sa etnicita podieľala na neumiestnených deťoch.

3. Rovnaká otázka sa týka vo vzťahu neumiestnených detí podľa ich zdravotného stavu. Autorka uvádza , že deti rizikové, problémové a s postihnutím tvorilo 269 t.j. 32 % a neumiestnených bolo 199 t.j. 23,2 % čo by znamenalo, že sa podarilo umiestniť i detí so zdravotnými problémami. Potom aké bolo zastúpenie polorómskych a rómskych.

4. môžete z výsledkov výskumu sumarizovať možnosti osvojenia a pestúnskej starostlivosti polorómskych a rómskych detí a predsudky voči nim.

Tieto otázky neznižujú hodnotu predkladanej práce a sú skôr podnetom do diskusie. Záverom konštatujem, že predkladaná dizertačná práca po stránke formálnej i obsahovej splňa požiadavky dizertačnej práce a prináša cenné poznatky a podnety k danej problematike. Odporúčam komisii, aby po úspešnej obhajobe bola menovanej udelená vedecká hodnosť Pád v danom odbore

Bratislava 01/08/12

prof. MUDr. Ladislav Šoltés, DrSc. Dr.h.c.

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: Komparace charakteristiky dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče v jednotlivých krajích České republiky

Autorka práce: Mgr. Pavla Štochlová

Působíště: Zdravotně sociální fakulta JČU v Českých Budějovicích

Oponent: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Pracoviště: Pedagogická fakulta MU Brno

Předložená disertační práce Mgr. Pavly Štochlové reflektuje velmi aktuální problematiku, a to umístování dětí do náhradní rodinné péče, konkrétně do osvojení a pěstounské péče. Česká republika je dlouhodobě kritizována ve srovnání s jinými evropskými zeměmi za velké množství dětí v ústavní výchově, přičemž tyto jednostranné informace se neopírají o relevantní údaje o funkčnosti systému, který chrání děti v souladu s Úmluvou o právech dítěte, a současně nejsou zmiňovány statistiky, které by objektivně poukazyvaly na určité specifické skupiny dětí, jejichž zařaditelnost do neústavní náhradní rodinné péče je velmi problematická. Právě na tento problém se pokouší doktorandka poukázat ve své disertační práci – za cíl si stanovila *zmonitorovat charakteristiku všech dětí vhodných do osvojení a do pěstounské péče dle kritérií věku, etnické příslušnosti a zdravotního stavu na území České republiky a provést komparaci zjištěných poznatků mezi jednotlivými kraji*. Cíl je koncipován poměrně široce, ale je dále specifikován do dílčích cílů, výzkumných otázek a hypotéz ve vztahu k jednotlivým fázím výzkumu.

Práce má úctyhodný rozsah 216 stran, doplněna je o 4 přílohy – dokumenty vztahující se k procesu žádání o osvojení a pěstounskou péči. Do příloh by bylo vhodné zařadit rovněž materiály vztahující se k samotné empirické části, které by dokreslily samotný průběh šetření – statistiky, nástin poznámkových archů pro záznamy při jednotlivých návštěvách OSPOD atp. Z hlediska struktury má práce standardní podobu, lze jasně identifikovat část teoretickou (kap. 1) a empirickou (kap. 2-5 se závěrečnou diskusí).

Po teoretické stránce není v práci mnoho co vytknout. Postupně je podchytena problematika rodiny a její funkce ve společnosti, sociální práce s rodinou, legislativa a systém náhradní rodinné péče v ČR a všech úkonů k NRP. Stěžejní k tématu práce je podkapitola 1.5. *Děti vhodné do náhradní rodinné péče*, která osvětluje řadu klíčových pojmů a vazeb. Cenná a zajímavě koncipována je také kapitola 1.10. *Nedostatky současného systému NRP a vize do budoucna*, kde v diskusi nad tématem

